

Список використаних джерел:

1. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2004. 275 с.
2. Державна митна служба України. Статистика зовнішньої торгівлі України. URL: <https://customs.gov.ua/%20statistika-ta-reiestri>.
3. ITC Trade Map. International Trade Statistics for Business Development. URL: https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry.aspx?nvpm=5%7c804%7c%7c%7c%7c73%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1.
4. Стрельченко І., Стрельченко А. Металургійна галузь України в контексті стійкої конкурентоспроможності. *Економічний аналіз*. 2024. Т.34. №4. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/6214>.
5. Даценко А. Вплив СВАМ на конкурентоспроможність металургійної галузі України. *Економіка та суспільство*. 2024. (70). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-99>.

Канд. екон. наук Краснікова Н. О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ
І МЕГАРЕГІОНАЛЬНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ УГОД**

З позицій відкритості національних економік інтеграційні процеси мають суперечливий вплив. З одного боку, участь у інтеграційних об'єднаннях стимулює зростання взаємної торгівлі між країнами-учасницями, що розширює економічний простір, підвищує доступ до ресурсів і покращує виробничі можливості та експортний потенціал. При цьому рівень функціональної відкритості економік (зовнішньоторговельна квота) не знижується через скорочення імпорту з третіх країн, а навпаки зростає завдяки активізації торгівлі між державами інтеграційного блоку, які реалізують стратегії ніаршорингу. Таким чином, країни формують відносно замкнений простір економічної взаємодії, не ізолюючись від світового ринку. Інтеграційні об'єднання можна розглядати як своєрідні «бульбашки» у світовій торгівлі, де її інтенсивність зростає швидше, ніж поза інтеграцією. Водночас такі процеси можуть обмежувати експортні можливості держав, що залишаються поза інтеграційними об'єднаннями, через що темпи розвитку торгівлі навколо цих «бульбашок» уповільнюються [1].

Світова динаміка створення інтеграційних об'єднань на різних етапах розвитку демонструє прагнення країн уникнути ізоляції від процесів поглиблення

міжнародних економічних зв'язків, фактично знайти власний інтеграційний простір або навіть кілька таких форматів співпраці. Найпростішою формою міжнародної економічної інтеграції є преференційні торговельні угоди (РТА), які передбачають надання партнерам більш сприятливих умов торгівлі. Такі угоди можуть укладатися як у двосторонньому, так і у багатосторонньому форматі. При цьому їхні учасники можуть належати до різних регіонів світу і не мати спільних кордонів. Наразі всі країни-члени СОТ мають щонайменше одну преференційну торговельну угоду, а деякі держави є учасниками понад двадцяти таких домовленостей [2]. Регіональні торговельні угоди (РТА), що укладаються між державами одного регіону, становлять приблизно половину всіх преференційних торговельних домовленостей. Їх кількість почала стрімко зростати з початку 1990-х років. На сьогодні функціонує близько 400 подібних угод. Водночас статистичні дані свідчать, що лише у приблизно 2% випадків преференційні торговельні угоди забезпечують суттєве зниження митного захисту – більш ніж на 10% [3]. На відміну від преференційних домовленостей, угоди про вільну торгівлю передбачають повне усунення митних бар'єрів у взаємному товарообігу між країнами-учасницями. Серед найбільш результативних інтеграційних об'єднань сучасності (за показниками обсягів зовнішньої торгівлі) можна виділити Європейський Союз (EU), Угоду між США, Канадою та Мексикою (USMCA), яка стала модернізованою версією NAFTA, Асоціацію держав Південно-Східної Азії (ASEAN), а також Південноамериканський спільний ринок (MERCOSUR).

Мегарегіональні торговельні домовленості відрізняються від класичних угод про вільну торгівлю насамперед масштабами економічної потужності їхніх учасників у глобальній торгівлі. Очікування щодо створення двох великих мегарегіональних проєктів – Транстихоокеанського партнерства між США та країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону (TPP) і Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства між ЄС і США (TTIP) – сформували припущення про початок нової епохи, у якій значна частина світової торгівлі набуде регіонального характеру. Передбачалося, що саме в межах таких масштабних об'єднань формуватимуться ключові правила міжнародної торгівлі, частково компенсуючи обмежені можливості СОТ у виконанні регуляторних функцій.

Угоду про ТРР, що об'єднувала країни кількох континентів і охоплювала близько 30% світової торгівлі та 40% світового ВВП, підписано у лютому 2016 р. Проте вже у січні 2017 р. США оголосили про вихід з неї. У березні 2018 р. було укладено Всеосяжну та прогресивну угоду про Транстихоокеанське партнерство (СРТРР), яка має дещо менший масштаб порівняно з початковим форматом. Переговори щодо Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства (ТТІР) між США та ЄС, розпочаті у 2013 р., у 2016 р. завершилися без досягнення результату. Натомість у листопаді 2020 р. підписано угоду про Регіональне всеохопне економічне партнерство (РСЕР), до якого увійшли десять країн ASEAN, а також Австралія, Китай, Японія, Південна Корея та Нова Зеландія. Це об'єднання стало найбільшим за часткою у світовому ВВП і другим за масштабами охоплення світової торгівлі після ЕРА (23,4%). Водночас США відіграють відносно пасивну роль у сучасних інтеграційних процесах: не було реалізовано проєкт ТТІР, країна вийшла з ТРР, а NAFTA трансформовано в USMCA з жорсткішими умовами для партнерів.

Загалом сучасний розвиток регіональних і мегарегіональних торговельних угод відображає поступовий перехід світової торгівлі від глобалізації до регіоналізації. На тлі послаблення регуляторної ролі СОТ саме регіональні блоки дедалі більше формують правила міжнародної торгівлі. Водночас посилення регіоналізації супроводжується концентрацією вигод усередині інтеграційних «бульбашок», залишаючи периферійні країни поза ключовими процесами. За умов геополітичної фрагментації та зростання протекціонізму не виключено уповільнення розвитку регіональних угод і появу нових деінтеграційних тенденцій.

Список використаних джерел:

1. Dzyad, O., Krasnikova, N., Makedon, V., Redko, V. Y., Ogdanska, O., Skrypnyk, N., & Golovko, L. (2024). The new economic «normal» and global development prospects.
2. World Trade Organization. Statistical Database. URL: <https://stats.wto.org/>.
3. World Trade Organization. Regional Trade Agreement Database. URL: <https://rtais.wto.org/UI/charts.aspx>.
4. World Bank. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>.